

Okt. 2013/93

Besök från Vik skola den 10 juni 2013.

STYRELSE OCH FUNKTIONÄRER.

Karin Boström	Stavsnäsv. 161	ordf.	08-57140161
Göran Lindgren	Malmav. 221	vice ordf.	076-1169019
Per-Olov Hejdenberg	Alrotsv.2A	kassör	08-57141579
Johan Edholm	Malmav. 224	sekr.	070-5276363
Gudrun Molin Andersson	Ripv.7	led.	073-6553374
Eva Gebelius		suppl.	08.57149514
Birgitta Thunblad		suppl	08-57168786
Jenny Vowden		suppl.	070-7213130
Hans Severinson		suppl.	070-7601260
Hans Lindström		revisor	08-57140552
Gunilla Wassdahl		revisor	08-57033654
Eva Waerner		rev.suppl	076-3628636
Henrik Paulsen		valber.	08-57140770
Göran Kåhrling		valber.	070-7693627

*****

Medlemsavgift 2013

Enskild medlem 200:-

Familjeavgift 350:-

Plusgiro 98 57 43 - 4

*****

Författarna är själva ansvariga för sina artiklar.

Plocka gärna material i tidningen, men vänligen ange källan.

*****

Ansv. museet: Olle & Britt-Marie Ohlsson 08-571 40033

Ansv. Lokalbokning: Gudrun M. Andersson 073-6553374

Loppis: Annika Olsson tel. 571 40376, Margareta Fredholm

Hejdenberg tel. 571 41579

Redaktör tidskrift: B-M Ohlsson & Johan Edholm

Redaktör Hemsida: Gudrun Molin Andersson

E-mail: strommahembygdsforening@telia.com

Hemsida: www.hembygd.se/stromma/

Adr: Gamla Fågelbrovägen 1, 139 60 Värmdö.

Ordförande har ordet

I snart ett halvår har jag haft förmånen att vara ordförande i Strömma hembygdsförening. Det har varit spännande att få återknyta bekantskapen med inte bara personer utan även historier från Strömma. Det är lätt att bli imponerad av det ideella arbete som bedrivs i föreningen med dokumentation av föremål, bilder och händelser och som genomförs på studiecirkelar och på initiativ av medlemmar. Och som jag hoppas ska inspirera ännu fler att ta del av och vara med i.

Samlingarna i museet har alla sina egna historier från gårdar, fiskehemman och torp i trakten. Många föremål kommer från början av förra sekelskiftet, viktiga för självhushåll och för att kunna tillverka sina egna bruksföremål.

Idag är det ibland svårt att ens veta vad verktygen heter och hur de skulle användas. Mycket tankeväckande tycker jag att det är, med just alla de där ”orden” på föremål som inte längre används. Idag är det appar, mapp och soffa som är aktiviteter i vardagen – så ett besök på museet blir rena hjärngympan för den generation som är född på 2000-talet. En anledning så bra som någon – och som vi hoppas ska locka allt fler barnfamiljer och skolklasser att besöka oss...

Jag kommer själv från en minst sagt berättarglad skärgårdsfamilj med gamla rötter från Ingarö, Norra Värmdö, Fågelbro och Strömma. Till Fågelbro och Västergården kom min släkt i mitten av 1800-talet.

Vid Västergården bestod näringsverksamheten främst av fiske, det var gädda, abborre, braxen, sutare och om höstarna sik. För att sälja fisken rodde och seglade min farfars far Frans Teodor in till Stockholm och Kornhamnstorg.

Man var ju lite skrockfull i skärgården och höll sig gärna väl med den som hade som det sas ”gåvor” utöver det vanliga och i det här fallet med fisket, var det med fiskarhustrun på Sandskär. Sandskärskärringen var nämligen känd för att alltid ha medvind in till Stockholm. När hon kom seglande slängde sig Västergårdsfolket i båten och hängde på – för kom man för sent och skulle behöva möta henne när hon var på hemväg — då visste man att man skulle få motvind och då blev det att ro hela vägen...

Sandskär fick så småningom en annan betydligt allvarligare plats i historien som ni kan läsa mer om på sidan 14. Välkommen att ta del av detta och kom gärna med egna bidrag inför nästa nummer och framför allt: Varmt välkommen till våra aktiviteter i Strömma hembygdsgård!

Karin Boström

*****

Välkomna till medlemsmöte 26 oktober kl. 14.00

Hembygdsföreningen har en tradition att inbjuda medlemmarna till ett höstmöte, med syfte att medverka med förslag och tips inför planeringen av nästa års verksamhet.

Möt upp i Backstugan lördag 26 okt. kl. 14! Under två timmar ges ris och ros åt nuvarande verksamhet, och diskuteras med styrelsen hur vi bättre kan uppfylla föreningens syften. Kaffe/dryck med tillbehör serveras.

Om Ditt förslag innebär att Du själv kan medverka i något avseende, låt inte blygseln hindra Dig att framföra detta. Verksamheten i en förening är ju vad dess medlemmar gör den till!

Samma dag kl. 16 lägger vi anteckningarna åt sidan, och ägnar oss åt gemytlig samvaro. Diskussionerna behöver ju inte avstanna för det! Ärtsoppa med varm punsch och övriga tillbehör serveras. Den som önskar något ädlare än folköl att släcka törsten med uppmanas att medföra detta.

För mötet kl 14 behövs ingen föranmälan, däremot ser vi gärna en kontakt vilka som önskar ärtsoppa, för planeringens skull. Kontakta Britt-Marie tel 08-57140033 eller mail brittmarie.ohlsson@spray.se senast 18 okt.

Serveringen är gratis för medlemmar, men kostar 50 kr för övriga intresserade

Med varma hälsningar från styrelsen

Museiverksamhet och aktiviteter på hembygdsgården under 2013.

Vi har som vanligt hållit öppet i museet, loppisen och serveringen den sista söndagen i månaden.

I januari startade vi **Stick-Café** i Backstugan. Vi har träffats nästan varje måndagskväll och haft väldigt trevligt. Vi har varit mellan 10 och 15 personer varje måndagskväll. Våra alster har sedan visats på nationaldagen. Vår sista träff för säsongen blev en jättetrevlig utflykt till Taxinge.

Ett 60-tal besökare hittade till oss på **Valborg**. Lotterna var snabbt slutsålda. Serveringen var öppen med både kokt och grillad korv.

Vår **Gökotta** var i år den 12 maj. Trots att vi skjutit fram den 1 timme blev det bara ett fåtal som orkade upp. Vi samåkade till Kvarnsjön för att kanske få se bävern som byggt sig en hydda vid strandkanten. Tyvärr var han inte vaken så tidigt som vi. Uppe på berget drack vi vårt medhavda kaffe och lyssnade efter göken.

Då vi traskade hem i tron att även göken sov fick vi plötsligt höra att han var vaken.

Den 19 maj var det dags för **Kosläpp** på Malma Gård där Strömma Hembygdsförening gjorde reklam för sig. Över tusen personer kom för att titta på kossorna när dom skuttade ut i gröngräset.

Nationaldagen den 6 juni visades utställningen "Stickat för hushållet". Många besökare.

Den 10 juni fick vi besök av **förstaklassare från Vik skola**. Det var 26 barn och tre lärare.

Barnen ville veta hur det var i skolan på morfars tid. Att få sitta i dom gamla skolbänkarna och få bläddra i skolböcker uppskattades.

Matsäcken intogs därefter på tunet och sedan var det en liten uppvisning i gymnastik.

Den 23 juni var det **Strömmadagen** med Gudstjänst. Från församlingen kom Jenny Holmberg, Björn Borseman och Tove Nilsson. Tunet fullt med besökare till Gudstjänsten.
I Backstugan hade både serveringen och loppisen fullt upp.

Hembygdens dag den 4 augusti med vackert väder och 65 besökare i museet. Smeden Johan Ståhle fick hjälp vid ässjan.

Loppisen var välbesökt och inbringade en bra slant och i den nyrenoverade samlingslokalen serverades kaffe och smörgåsar. På altanen bjöds på musik och sång av Ros-Marie Djupsjö med ackompanjatörer.

*****

Våra aktiviteter som startar i höst.

Hembygdsgården med **museum, loppis** och **servering** kommer att hålla öppet 25/8, 29/9 och 27/10.

”**Julmys**” i **Stockstugan** söndag 1/12 kl.11-15. Alla byggnader på hembygdsgården är öppna. I Backstugan servering och loppis.

Stick-caféet öppnade igen måndagen den 9 september kl. 18.30. Alla stick- och virksugna är välkomna.

Föremålsdokumentationen i museet startade igen onsdagen den 25 september kl. 10.00. Som vanligt håller vi till i Stockstugan.

Är Du intresserad och vill veta mera vad vi gör kan Du ringa Britt-Marie tel. 08-571 40033.

Digitalisering av föreningens bildsamling startade igen lördagen den 28 september kl. 12.30—16.30.

På sid. 26—27 kan du läsa mera om vårt arbete med att digitalisera bilder.

Färg, tapeter och nygamla möbler

Under sommaren påbörjades en invändig upprustning av Backstugan, med hjälp av entusiastiska medlemmar. Färg, tapeter och ett byte av möbler är första steget för att skapa en mer funktionell och välkomnande miljö för alla medlemmar och besökare i vår hembygdsgård.

Det sandpapprades, spacklades och målades under ett antal varma sommandagar. Sedan var det dags för att även byta stolar och bord. Där valet blev möjligheten att köpa begagnade möbler från en konferensanläggning. Sammantaget är nu större delen av den inre renoveringen klar och vi hoppas att alla medlemmar och besökare ska känna att vi har ökat trivselvärdet och funktionen i ”Backstugan”.

Birgitta Thunblad med pensel i högsta hugg avverkade ett antal kvadratmeter panel.

Jenny Vowden starkt fokuserad med säker hand på detaljerna.

Hans Severinsson tvekade inte att ta höjd i renoveringen.

Det lyckade resultatet kan vi se på sista sidan.

Karin Boström

”VICKEN TAVLA”

Vänliga medlemmar och andra personer lämnar in pry-
lar till vår loppis, vilket är en förutsättning för att vi
skall kunna sälja något. Någon ringer och säger att man
ställt grejor på entrétrappan, vilket är bra, så att vi kan
ta hand om det. Men då och då står det bara en massa
grejor där som ingen vet vem som lämnat. När någon av
oss råkar komma förbi bär vi in det i huset. Ibland kan
det stå i ur och skur i flera dagar.

För cirka fyra år sedan stod loppisprylar där i fukten.
Det var porslin, prydnadssaker med mera och fem
stycken gamla trasiga oljemålningar. Allt plockades in
och upp på hyllorna. Tavlorna blev ställda i något hörn
och glömdes bort.

Tidigt på vårvintern 2012 fick Åke Axelsson (som var
vår ordförande och lite konstintresserad) syn på tavlorna.
Han kollade upp tavlorna och fick klart för sig att
det var en av målningarna som kunde ha ett värde. Han
lät renovera den tavlan men hann tyvärr inte fullfölja
projektet. Som ni troligen redan vet så avled Åke i sep-
tember 2012.

Runt årsskiftet 2012/2013 fick jag kontakt med den som
renoverat och efter en del diskussioner och beslut i sty-
relsen så betalade vi för renoveringen och hämtade tav-
lorna.

Gudrun Molin Andersson och jag fick i uppdrag av sty-
relsen att gå vidare med en eventuell försäljning.

. Jag kontaktade Bukowskis och kom överens om en kostnadsfri kontroll och värdering av tavlorna. Gudrun och jag var där i februari i år och fick veta att de var målade av Brittiska konstnärer på 1800-talet och i början av 1900-talet. En tavla kunde vara värd 3-4 000 kronor, två stycken i par kunde vara värda lika mycket och kunde säljas på deras market(nätet), en hade endast ett visst värde i den gamla ramen och den försöker vi sälja på loppisen. Den tavlan vi renoverat var säkert betydligt mer värd, i bästa fall kanske femtio tusen kronor och borde säljas på deras klassiska vårauktion. Fyra av tavlorna tog den mycket trevliga intendenten hand om, och jag gick med den femte tavlan till min parkerade bil, nynnandes på ABBA:s ”money, money” eller om det var ”we are the winner”.

Allt har sedan behandlats på våra styrelsemöten och vi har fått sex tusen kronor för två tavlor på market och fyrtioåtta tusen för den som såldes på Bukowskis klassiska vårauktion. Tavlorna i par har vi ännu inte fått sålda. Det bör påpekas att vi har kostnader både för renoveringen och för försäljningen, vilket reducerar brutointäkten.

Ett slutligt rejält netto bör det bli, efter att alla kostnader är frånräknade, plus intäkten för tavelramen förstås.

Nedtecknat av
Göran Lindgren

*****

VAD HÄNDE PÅ SANDSKÄR PÅ TRET-TIOTALET?

Vi har nu fått tillgång till unika bilder kring det som hände. Holger Schmidt som är son till överste Torsten Schmidt, sommargäst på Rådalen, har låtit oss få ta del av sina personliga bilder som han ärvt efter sin far. Överste Schmidt var chef för försvarsväsendets Kemiska Anstalt (grunden till FOA), och han finns med på en del av bilderna som jag tagit del av.

Några detaljer om verksamheten på Sandskär vet jag inte, men jag gör mina personliga reflektioner när jag ser bilderna. Svenska försvaret ville troligen testa kemiska stridsmedel, till exempel senapsgas, inför ett eventuellt anfall från en fiende.

Man stängde av Sandskär för allmänheten och utförde proven på ön. För de som inte vet, så ligger Sandskär mitt i Nämndöfjär'n som vi Ortsbor säger. Hela ön fylldes med militärer och många båtar låg förtöjda invid ön och eller vid basen i Korshamnsviken där förläggning och utspisning ordnades. Mängder med befäl fanns på plats men även rekryter. Det är troligen de meniga, som kanske inte direkt fick sätta livet till, men delar av livet gick säkert till spillo. Det kan man förstå när man ser de skador som de fick. Även grisar användes som "försökskaniner". Befälen ser däremot ut att må ganska gott, och närboende sommargäster med marin anknytning fick göra studiebesök. Bland andra finns Sjökapten Björn Roos af Hjelmsäter med på bild.

För mig är det här mycket intressant därför att jag som liten fick höra mängder av historier och skrönor om vad som hade pågått 8 år innan jag föddes. Bland annat sa man att man testat en atombomb på ön, vilket för mig var sant när jag såg den stora grop som fanns på ön. Det fanns också en telefon på ön som fanns kvar in på 50-talet. Den satt i ett plåtskåp på en bergkant på den nordvästra udden och än idag finns skåpet och ledningen kvar, dolda av ett stort buskage.

Strömme Hembygdsförening har fler bilder än de som visas här. Är du intresserad så hör gärna av dig till föreningen.

LIVSFARLIGT

Ställningen finns kvar än idag, men raserad.

Rörställningen tillsammans med det målade vita fältet och den svarta randen fungerade som militärt sjömärke

Sjökapten Björn
Roos af Hjelsäter
vid sidan av Överste
Torsten Schmidt

Så kunde en hand se
ut efter de kemiska
försöken.

Krigsfartyg i Korshamnsviken

och vid Sandskär

Laboratoriet

Adjö! efter "väl"
förrättat värv

Så här såg det tydli-
gen ut på Sandskär
efter testerna

Tack för att Ni orkade läsa och framför allt titta.

Göran Lindgren

*****

Nya museiföremål

Vi har under sommaren fått in en del nya föremål till museet. Det är vi väldigt tacksamma för. Vissa föremål vet vi inte vad de använts till. Nu hoppas vi att någon av våra medlemmar kanske har något tips.

Detta föremål är skänkt av Antikhuset i Gustavsberg.
Vad har det använts till ?

Är det någon som vet, hör av dig till Britt-Marie på tel. 571 40033.

Måttet på föremålet är 67x33 cm. Mycket tung.. I botten är inristat EISX 1835.

Det senaste tillskotten till vårt museum är en styrkälke från början av 1900-talet, en spånkorg från 1800-talet samt detta vackra lapptäcke. Dessa saker har skänkts av Erling Lindström i Saltarö.

Täcket är tillverkat av Erlings mor Hilma i början av 1900-talet.

Stort tack
till alla Ni som skänkt föremål
både till museet och till vår loppis

Styrelsen

NYA MEDLEMMAR

Vad vore föreningen utan medlemmar ? Ingenting.

Era medlemsavgifter är en stor del av vår ekonomi, och ger oss möjlighet att genomföra vår verksamhet som bland annat innebär att vi kan skicka ut denna skrift.

Om Ni dessutom vill hjälpa till vid våra arrangemang eller delta i våra studiecirklar, så hör gärna av er.

Av olika anledningar försvinner medlemmar och vi försöker då att värva nya.

Vi hälsar följande medlemmar hjärtligt välkomna.

Moni Christiansen
Anna och Lennart Dahlgren
Pierre och Erika Dunbar
Lotta Edholm
Lena, Alexandra och Hans Fredblad
Björn Fredriksson
Frida Gissle
Lena Åkesson

Styrelsen

*****

Ta tåget till Bullandö! Del 2.

Flottstationsflytt

Sedan urminnes tider har man i Sverige känt ett mer eller mindre konstant hot österifrån. Ibland också söderifrån. Under århundradena har gränskonflikterna österut varit legio. Och en mörk underton av detta månghundraåriga hot ligger fortfarande kvar. Från 1200-talet och fram till 1808 var Finland en del av Sverige. Mellan 1461 och 1710 också Estland och en del av Lettland. Sveriges östgräns gick utefter Ladogas västkust! Detta betydde att Stockholm på den tiden kom att ligga i landets centrum.

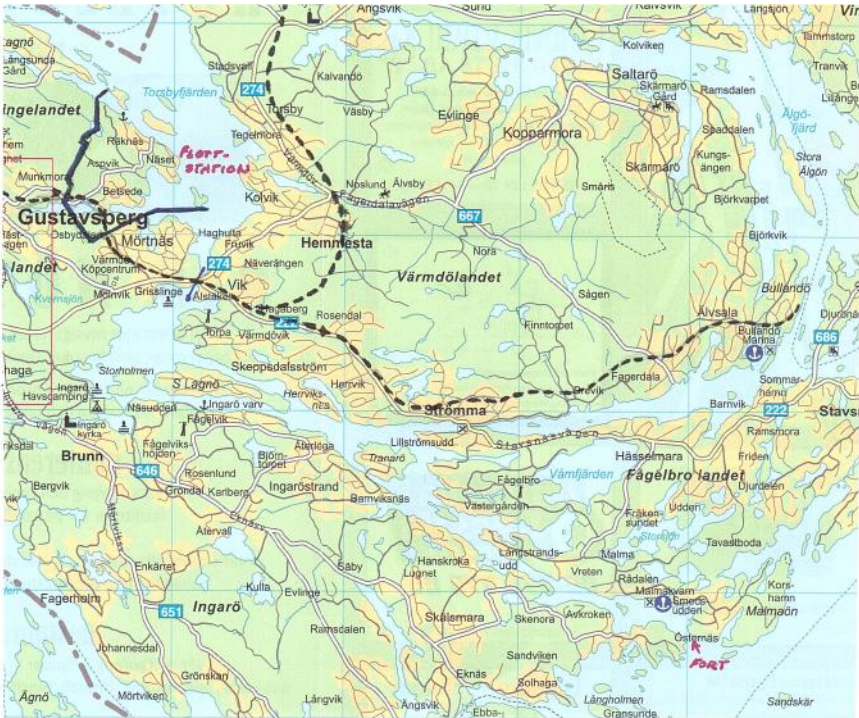
Vad har detta nu med planerna för en järnväg ut till Bullandö att göra? Jo, tanken på en värmdöbana fick ny fart när man under första världskriget tänkte flytta ut örlogstationen från Skeppsholmen och Djurgården längre ut från huvudstaden. Man ansåg det inte lämpligt att ha ett primärt bombmål så nära inpå stan. Under kriget hade ju ett nytt vapenslag uppstått: Bombflyget! Och Sveriges östgräns hade flyttats västerut och gick nu utefter Stockholms skärgård. Den store grannen i öster hade kommit närmre inpå Sveriges huvudstad.

Platsen för den nya flottbasen diskuterades och flera olika förslag framfördes. Bl.a. platser längst ut på Lidingön. Ett annat förslag var att förlägga den nya flottbasen vid Aspvik, strax öster om Gustavsberg vid Torsbyfjärden. Med en personal på ca tiotusen man skulle en stad med mångdubbelt antal innevånare växa upp i grannskapet. Kanske i storlek jämförbar med Karlskrona!

Det var först på 1960-talet som flytten blev av — ut till Muskö.

Flottbasen – en förutsättning för en värmdöbana

För att klara trafikförsörjningen ut till basen ingick i planen att en järnväg skulle byggas med anslutning till Saltsjöbanan vid Storängens station. Från Aspviksbasen skulle sedan järnvägen fortsätta längre ut på Värmdö via Ålstäket där en knutpunkt skulle upprättas; ”Viks Central”. Ungefär som det var tänkt alldeles i början på seklet. Se föregående nr av detta medlemsblad.

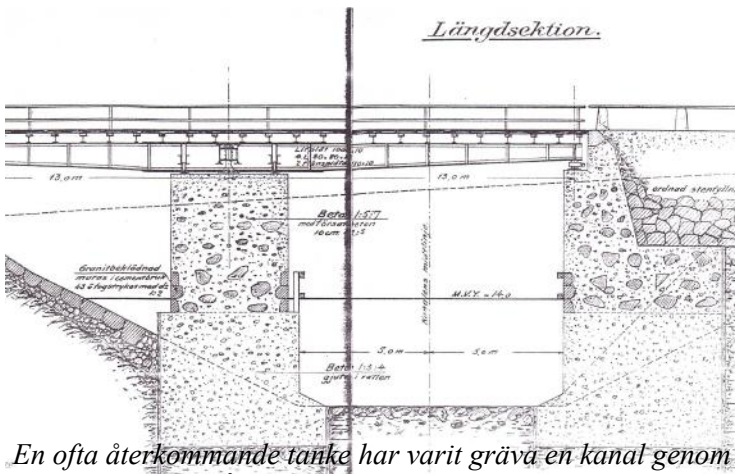
Hit var tänkt att Stockholms örlogsbas skulle flyttas och därmed möjliggöra förverkligandet av Värmdöbanan.

Ålstäkskanalen!

I planen ingick också att en kanal skulle grävas genom ålstäksnäset så att flottans mindre men snabbgående fartyg skulle kunna passera och så att säga "bakvägen" genom Skenoraströmmen och Örsundet genskjuta och attackera en eventuell fientlig flotteskader redan ute på Nämndöfjärden. Man började med att bygga ett fort vid Örsundet redan 1916 för att hindra den lede fi att ta sig fram genom Skenoraströmmen och närma sig Stockholm den vägen. Men sedvanlig svensk grundlighet drog planerna på örlogsbasutflyttningen ut på tiden så att medan man höll på med detta tog kriget slut. Och planerna rann ut i sanden. Kvar stod det nästan färdiga Örsundsfortet. (Som beskrivits i ett tidigare nummer av detta medlemsblad.)

När det gäller dragningen av järnvägen fanns också olika idéer. Bl.a fanns en om att dra banan via Augustendal och tågfarja till Blockhusudden på Djurgården där banan skulle ansluta till SS – Stockholms Spårvägar!

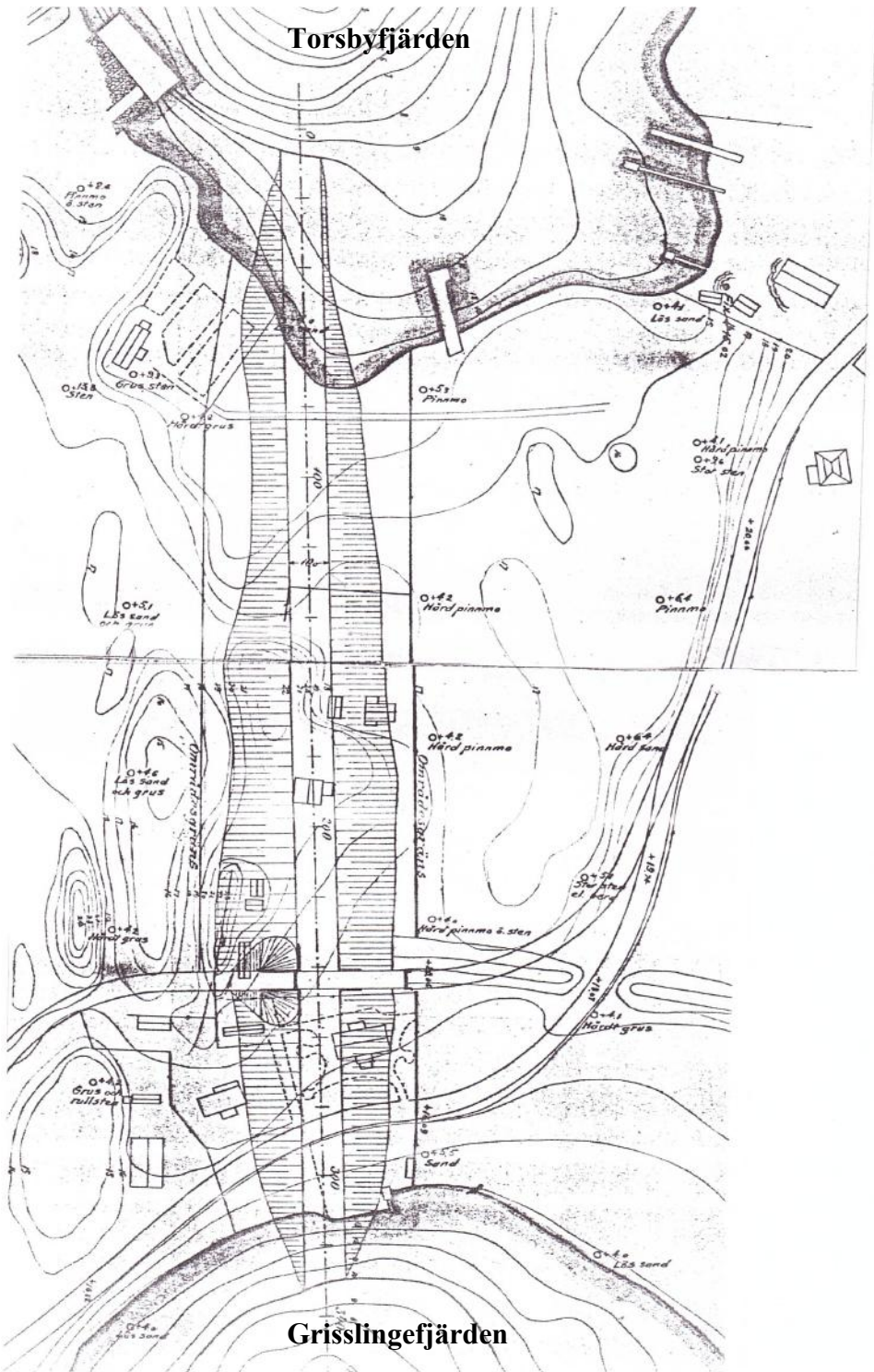
Forts. i nästa nr!
Johan Edholm

En ofta återkommande tanke har varit gräva en kanal genom grusvallarna vid Ålstäket. 1916 var detta ett ganska stort projekt men med våra dagars teknik skulle det vara en ganska enkel match.

Torsbyfjärden

Grisslingefjärden

Intresserad av Strömmas lokalhistoria?

Hembygdsföreningen har under några år arbetat med att digitalisera den bildsamling som föreningen samlat in under årens lopp. Bildsamlingen består bland annat av vanliga fotografier, negativ och glasplåtar där Strömma med omnejd – Fågelbro, Brevik, Malma – är dokumenterat. Det viktigaste i arbetet med digitaliseringen har varit att få på pränt om vad bilderna innehåller för information. Det kan t.ex. vara namn på personer, platser, hus och företeelser. Denna information har sedan registrerats i en sökbar bilddatabas tillsammans med en digital version av bilden. Syftet med arbetet är att öka tillgängligheten till bilderna för framförallt föreningens medlemmar. Vi tycker att det är viktigt att vår gemensamma lokalhistoria finns kvar för oss alla – nu och i framtiden.

Alla som är intresserade av Strömma lokalhistoria är välkomna att besöka hembygdsföreningen och söka i bilddatabasen. Ni kanske har bott här länge, eller är nyinflyttade, och är intresserade av de bilder och den historia som finns där ni bor. Ni kanske också har värdefull information som ska dokumenteras i bilddatabasen!? Bilddatabasen finns tillgänglig under hembygdsföreningens öppettid.

Dokumenteringen fortsätter under hösten 2013

Arbetet med att digitalisera bilderna är ännu inte klart utan fortsätter under hösten. Vi vill bjuda in er alla som är intresserade av att hjälpa föreningen i arbetet med att

dokumentera, registrera och skanna bilderna i bilddata-basen. Alla kommer under sina egna premisser, inga förkunskaper behövs. Vi kommer att träffas vid fyra tillfällen under hösten.

Datum: Lördagarna 28 september, 12 oktober, 9 november, 7 december.

Tid: Kl 12.30 – 16.30

Plats: Backstugan, Gamla Fågelbrovägen 1

Kontakta gärna Jenny Vowden (070-721 31 30) eller Britt-Marie Ohlsson (08-571 400 33) för mer information.

Strömma kanal med bro (svängbro) och kanaltorpet, 1920-tal. (Ur Strömma hembygdsförenings bild databas)

Samlingslokal i Backstugan att hyra

Vill Du som medlem anordna fest eller möte så finns vår nyrenoverade samlingslokal att tillgå i Backstugan.

Den är utrustad med all nödvändig köksutrustning för max 35 personer.

Prislista	Söndag —torsdag	SEK 400: /dag
	Fredag och lördag	SEK 700: /dag

För bokning och information:
Gudrun Molin Andersson Tfn. 073-6553374
E-post molin.andersson@telia.com

